

נתיבות ישעיה

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

ואתחנן - שבת נחמו תשפ"ב
פרקי אבות פרק ד' משנה ג'-ה'
שנה ד' • גליון ר"ז

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של תורת רבינו - נא להתקשר למספר: EXT 9 1-718-854-2290 או לפקס: 1-718-705-8608

חדש!

אפשר לשמוע השיחה הנדפסת בנתיבות יושר של כל שבוע במספר: 1-718-559-6660

תוכן העניינים

עקב תשס"ז

**'רצוננו לעשות רצונך' -
לחפש מהו רצון ה' בכל
מצב**

- ג. הנחמה לבני ישראל . . . . .
- ג. רק השי"ת יכול לנחם את ישראל . . . . .
- צרות ישראל נגרמים ע"י סילוק השכינה מ ישראל . . . . .
- זכרתי לך חסד נעורייך . . . . .
- עתידים לשוב לאהבה הראשונה . . . . .
- כמשוש חתן על כלה . . . . .
- גילוי אהבה זה מתחיל קודם הגאולה . . . . .
- הזיכוך ע"י היסורים . . . . .
- תכלית היסורים . . . . .
- הנסיון שיש כשנכנסים לארץ ישראל . . . . .
- הטוב שבארץ ישראל . . . . .
- התשוקה להתעלות . . . . .
- הסכנה שבתשוקה להתעלות . . . . .
- במאכלים יש ברכה ויש סכנה . . . . .
- סדר אכילה כיצד . . . . .
- בכל מצב יהיה כוונתו לקיים רצון הבורא . . . . .
- מה שנפעל ע"י הברכות . . . . .
- להתבטל לרצון ה' . . . . .
- סדר החינוך . . . . .
- הדיבור עם הבנים בלשון קדושה . . . . .
- לדבר עם הבן בתורה ומצוות . . . . .

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

עקב תשס"ז

'רצוננו לעשות רצונך' - לחפש מהו רצון ה' בכל

מצב

צרות ישראל נגרמים ע"י סילוק

השכינה מישראל

ירמיהו הנביא היה הנביא שאמר
'איכה', הוא היה הנביא
האחרון שהשי"ת הזהיר דרכו את בני
ישראל שיגיע החורבן ושהשכינה
תסתלק מישראל.

מהו סילוק השכינה. סילוק השכינה

זהו אושוויץ טרעבלינקא
ומיידאנעק, די שכינה גייט אוועק,
דאס מיינט טרעבלינקא, אושוויץ און
מיידאנעק'. זהו הכוונה של סילוק
השכינה מישראל.

זכרתי לך חסד נעורידך

התקופות שעליהם מדובר בספר
ירמיהו, שהשי"ת
הזהיר את בני ישראל שהסוף יהיה
שיגרשו אותם מעל אדמתם והשכינה
תסתלק מישראל ובית המקדש יחרב
שמוזה נגרם כל הצרות של בני
ישראל. כל הצרות שאנו רואים
עכשיו, מחלות וצרות, כל זה נכלל

הנחמה לבני ישראל

שבועה הנחמתא, 'הקב"ה טרייסט
דעם כלל ישראל', הקב"ה
מנחם את כלל ישראל מכל הצרות
שעברו בני ישראל ושעוברים בני
ישראל. השי"ת יעזור ששוב לא יהיו
צרות בישראל, השי"ת כביכול מרגיש
שצריך הוא לנחם אותנו.

רק השי"ת יכול לנחם את ישראל

נחמה יכולה לנחם רק מי שחי
ועבר את הצרות, ובמיוחד
כשאחד מרגיש את הצרות של השני.
רק אז הוא יכול לנחם את השני.
כביכול השי"ת רואה את הכלל
ישראל, ומסתכל עלינו באופן כזה
שכביכול עצמו גרם לנו את הצרות,
ולכן הוא מנחם את כלל ישראל.

והנה ענין הנחמה אין הכוונה ששוב
לא יהיו הצרות, שיפסקו
הצרות, כי השי"ת הוא הצדיק, אלא
שאף על פי כן מחמת אהבתו של
השי"ת לכלל ישראל הוא מנחמנו.

להם, נאמר (שם יד, ד), 'ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצריתה'. מזה למדים אנו שבמצרים לא היה להם רע כל כך.

זהו המעלה של בני ישראל 'לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'. שכל בני ישראל עיבו את כל אשר להם והלכו אחר השי"ת 'לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', זהו הנאמנות והמסירות של כלל ישראל להשי"ת, 'די געטריישאפט פון דעם כלל ישראל צו דעם רבונו של עולם', זהו 'חסד געויריך אהבת כלולותיך'.

אף על פי כן באותו הזמן אמר השי"ת לירמיהו הנביא שיהיה את בני ישראל שיגיע החורבן.

הנה אהבת השי"ת לישראל מבוארת במדרש (שמו"ד ג, ב), שבשעה שנראה השי"ת למשה רבינו לראשונה בתוך הסנה, נאמר שם (שמות ג, ז), 'ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים'.

ומבואר במדרש, 'ראיתי לא נאמר, אלא ראה ראיתי, אמר לו הקב"ה, משה, אתה רואה ראייה אחת ואני רואה שתי ראיות, אתה רואה אותן באין לסיני ומקבלין תורתך, ואני רואה אותן מקבלין תורתך, זהו 'ראה', ומשום ראה זו אני רוצה לפדותם. אבל 'ראיתי זו ראיית

בכלל מה שאמר השי"ת לירמיהו שבית המקדש עומד להיחרב.

באותם הפסוקים נאמר גם (ירמיה ב, ב), 'הלוך וקראת באזני ירושלם לאמר כה אמר ה' זכרתי לך חסד געויריך', הקב"ה אומר שהוא זוכר את המסירות של הכלל ישראל אליו מימי נעוריהם, 'אהבת כלולתיך', הקב"ה אומר לבני ישראל הנני זוכר את האהבה שהיה לכם בשעה שהיתה בחינת הנישואין של כלל ישראל עמי בשעת מתן תורה, 'די אהבה וואס ס'איז ארויס געקומען ביי אונזער חתונה' (כאן פרץ ראש הישיבה בבכי)... ומה היה באותה שעה, 'לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', הנאמנות והמסירות של כלל ישראל להשי"ת, 'די געטריישאפט פון דעם כלל ישראל צו דעם רבונו של עולם'.

במצרים היו בני ישראל יכולים להתקיים. בני ישראל חיו במצרים וגדלו שם ונהיו לעם רב, ס'איז אויסגעוואקסען אַ פאלק פון מיליאנען, לא היה שם הימלער. על אף הצרות שהיו במצרים היה אפשר להתקיים שם. משבעים נפש נעשו בני ישראל לריבי רבבות נפשות, ובני ישראל אמרו 'זכרנו את הדגה אשר אכלנו במצרים' (במדבר יא, ה).

אנו מוצאים שבתקופת ששהו בני ישראל במדבר והרגישו שקשה

עתידים לשוב לאהבה הראשונה

"שמיים אומעמום או לעתיד
לכוא וועט דער
אייבערשמער צוריק קומען צו אונז
מיט די אהבה, ז'כרתי לך חסד
נעוריד אהבת כלולותיך, מיט די
זעלבע אהבה וועט דער
אייבערשמער צוריק קומען צו
אונז. מיר דארפען וויסען וואס
דאס מיינט. ווי גליקליך דארף מען
זיין, אשרינו מה טוב חלקינו ומה
נעים נורלינו".

"ווי גליקליך דארפען דער כלל
ישראל זיין, כאטש מ'נייט
אדורך די אלע צרות, און דער
אייבערשמער זאל אונז העלפען
ס'זאל נישט ווייטער זיין קיין צרות.
וואס גייט זיין קען קיינער נישט
וויסען, קיינער ווייסט נישט וואס
ס'גייט זיין, און אעפ"כ זאל מען
וויסען, ס'איז צייטווייליג, סוף כל
סוף וועט ארויס קומען ז'כרתי לך
חסד נעוריד אהבת כלולותיך".

מבואר בהרבה מקומות, שלעתיד
לכוא ישוב השי"ת אל בני
ישראל עם אהבה זו, ז'כרתי לך חסד
נעוריד אהבת כלולותיך, השי"ת
ישוב אלינו עם אותה אהבה. ויש לנו
לדעת מהות אהבה זו, ועד כמה

מעשה העגל, שנאמר (שמות לב),
ראיתי את העם הזה.

חמא העגל היתה חמא נורא, ס'איז
א פינצטערער חמא געווען
פאר'ן כלל ישראל, וכמו שאמרו (שבת
פח:), על הפסוק (שיר השירים א, יב), 'עד
שהמלך במסכו נרדי נתן ריחו',
שבאותה עת שבני ישראל ישבו עם
המלך, שהשי"ת נתן להם את התורה
ופתח בפניהם שמים וארץ, ואילו
לאחר כמה ימים הלכו וחמאו
בעבודה זרה. דבר זה 'ראה' השי"ת
בשעה שהיו עדיין בגלות מצרים, ועל
זה אמר 'ראה ראיתי'.

אף על פי כן אמר השי"ת למשה
רבינו שיפדה את ישראל בזכות
האבות. על אף שראה הקב"ה בשעת
מעשה מה שראה, שבאותה שעה
שראה את בני ישראל אומרים נעשה
ונשמע, ראה כביכול גם איך שהם
עושים את העגל. אך מחמת אהבתו
לבני ישראל גאלם ממצרים.

וזהו 'אהבת כלולותיך', באותה
שעה שזכר השי"ת 'אהבת
כלולותיך', אעפ"כ הזהיר על ידי
ירמיהו הנביא על הצרות העומדות
לכוא על בני ישראל.

שתתקיים בנו 'ומשוש חתן על כלה'.
החתן רוצה באהבתה ומסירותה של
הכלה, 'דער חתן וויל די אהבה און די
געטריישאפט פון די כלה', וגם הכלה
מבקשת את האהבה והמסירות של
החתן.

על פי פשטות מה שנאמר 'ומשוש
חתן על כלה ישיש עליך
אלוקיך', הכוונה הוא שהשי"ת
משתוקק ונכסף אחרי המסירות
והנאמנות של בני ישראל, 'דער
אייבערשטער בענקט זיך נאך אונזער
געטריישאפט'.

'ומשוש חתן על כלה ישיש עליך
אלוקיך', לא זו בלבד
שהשי"ת ישלים עם בני ישראל, כי
הוא בעל הרחמים ויעשה שלום עם
בני ישראל, אלא 'ומשוש חתן על
כלה ישיש עליך אלוקיך', כמו שהחתן
משתוקק אחרי הכלה ומחפש את
הנאמנות ואת הגעטריישאפט של
הכלה, כך מחפש השי"ת את אהבתם
ומסירותם של בני ישראל.

והנה חלילה לומר שבפסוק נאמר
שהשי"ת נזקק לנאמנות
ולגעטריישאפט של בני ישראל,
חלילה לומר כן, שכן כביכול אינו
צריך לשום נברא, וצריכים להבין
היטב כוונת הדברים. הלא זהו חסד
ה' שהשי"ת מנמך עצמו לבריאה,

צריכים אנו להיות מאושרים, 'ווי
גליקליך דארף מען זיין', אשרינו מה
טוב חלקינו ומה נעים גורלינו'.

'ווי גליקליך דארפען דער כלל
ישראל זיין', כמה גדול אושרה
של בני ישראל, שעל אף כל הצרות
שכבר עברו על בני ישראל - והשי"ת
יעזור לנו ששוב לא יהיו צרות על בני
ישראל - מה שעתיד להיות אין מי
שיודע, 'קיינער ווייסט נישט וואס
ס'גיט זיין', אעפ"כ נדע שמצב זה
הוא רק לזמן, 'ס'איז צייטווייליג',
ולכסוף יהיה 'זכרתי לך חסד נעורידך'
אהבת כלולותיך'.

כמשוש חתן על כלה

ישנה פסוק שכתוב בישעיה יותר
ממה שנאמר 'זכרתי לך חסד
נעורידך אהבת כלולותיך', והוא מה
שנאמר שם (סב, ה), 'ומשוש חתן על
כלה ישיש עליך אלוקיך'. כשמחת
החתן עם הכלה כך ישמח בנו
השי"ת. אימתי יהיה זמן זה, פסוק זה
נאמר בישעיה וקוראים פסוק זה
בהפטרות של הישבעה הנחמתי,
'ומשוש חתן על כלה ישיש עליך
אלוקיך'.

והנה מה שנאמר 'ומשוש חתן על
כלה', אין הכוונה רק
שהשי"ת ישרה בתוכינו, אלא

עליך אלוֹקֵיךְ. אלא שעדיין אין הכלה ראויה לחתן. הכלה זהו בני ישראל והחתן הוא כביכול, ועדיין אין הכלה ראויה לחתן, כי עדיין אין אנו ראויים שיתגלה לנו כבוד שמים כפי מה שיתגלה לעתיד לבוא.

לעתיד לבוא יהיה גילוי כבוד שמים על כל הבריאה. אך עדיין אי אפשר להגיע לגילוי זה, לפי שחטאינו מפסיקים ועוד יש מחיצת הברזל בין ישראל לאביהם שבשמים. אבל החתן כבר עומד וממתין על הכלה. החתן ממתין מתי תגיע היום שיוכל לישא את הכלה. זהו המצב עכשיו בין הכלל ישראל לכביכול.

מזה יש לנו להבין האהבה הגדולה שאוהב השי"ת את בני ישראל, וכל אחד מבני ישראל שמאמין בהשי"ת, נכלל בכלל זה.

הזיכוכ ע"י היסורים

הכלה עדיין אינה מוכנה לבוא אל החתן, אך כביכול ממתין ומשתוקק, 'ער בענקט זיך', שהכלה כבר תהיה מוכנה לנישואין. אך איך יתכוננו כלל ישראל לזה ויהיו מוכנים לבוא לקראת החתן, זהו על ידי יסורים ח"ו. השי"ת שולח יסורים, והיסורים מזככים את בני ישראל, 'די יסורים טוהען אונז אויסלייטערען'.

'דער אייבערשטער לאזט זיך אראפ צו די בריאה', ועושה את הבריאה כאילו שהשי"ת מצטרף ומזדקק לבני ישראל. כביכול אינו צריך לשום נברא, אלא שזהו חסד ה' שנוהג עמנו בדרך זו, שהעמיד את מהלך הבריאה כאילו הוא נוקק לבני ישראל.

אך על אף שאין השי"ת נוקק לנו, רצון ה' הוא שאנו נרגיש כאילו הוא צריך לעבודה שלנו, וצריכים להבין היטב ענין זה, אבל כך הם מהלך הדברים.

וזהו מה שנאמר בפסוק זה, 'ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלוֹקֵיךְ'. בפסוק זה לא נאמר רק 'זכרתי לך חסד נעורידך', כי הענין של 'זכרתי לך חסד נעורידך', היינו שהשי"ת מכיר טובה לבני ישראל ולכן עושה עמהם חסד זה, אבל האמת הוא שזהו הרבה יותר מזה, השי"ת מנמך עצמו לבני ישראל, 'דער אייבערשטער לאזט זיך אראפ צו אונז', כאילו היה צריך לנו ועבודתנו.

גילוי אהבה זה מתחיל קודם הגאולה

ענין זה לא יהיה רק לעתיד לבוא, אהבה זו מה שהשי"ת מנמך עצמו לבני ישראל קיימת כבר עכשיו. הענין של 'ומשוש חתן על כלה ישיש

'דער קינד זאל נישט וואקסען אַ באַנדיט'. כשהאב חושש שמא חלילה ירד בנו מהדרך הישר או שחושש שמא ירד חלילה מלהתנהל כבן אדם אנושי, שלא יכנס חלילה לסם או לאלכוהול או לשאר תאוות ותמדות. כשהאב חושש חששות ואינו יודע להיכן יתפס בנו, וכשרואה שהבן כבר נשחת, 'דאס קינד איז פארדארבען', מה עושה האב, הרי הוא מכה אותו כדי שישוב לדרך הישר.

זהו ההקדמה שנותן לנו השי"ת, 'וידעת עם לבבך', צריכים להבין דבר זה בלב, 'כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוֹקֵיך מִיִּסְרְךָ, השי"ת נוהג עמנו בעניני יסורים ועונשים כהנהגת האב עם בנו.

במה השחתה ורוע, 'וּיִפְּהֵל פֶּאֶרְדָּרְבִּנְקִיִּיט און שלעכטם' יש בעולם בגלל הבנים שלא קיבלו את החינוך הראוי, שהאב לא חינוך את הבן באופן הראוי, שהאב נתן לבנו לעשות ככל אשר יעלה על רוחו, 'דער טאַטע האט אַלעס נאכגעגעבען דאס קינד'. ואז בכל קושי שיהיה לפני הבן במשך ימי חייו, ניגש הבן לענין זה מתוך חוצפה, 'מיט אַ געוואלד', לפי שהתרגל בימי נעוריו לקבל מידי אביו כל הטוב.

לפעמים שייך גם להיפך, שהאב שמייסר תמיד את בנו,

באיזה אופן מזככים היסורים את האדם, זה כבר תלוי בדרגתו של האדם באיזה אופן הוא מקבל את היסורים. אם הוא מקבל את היסורים באהבה, הרי שעל ידי כן הוא מזדכך הרבה. אך מי שח"ו בועט ואינו יכול לסבול היסורים, הרי יש ספק גדול עד כמה הוא מזדכך על ידי היסורים.

כשאדם מסתובב עם טענות ותערומת כלפי כביכול

על מה באה עליו הרעה הזו, בזה חלילה לא רק שאינו מזדכך ואינו נעשה מוכן לבוא אל החתן, אלא שהוא מוסיף להתרחק, ומי יודע מה עוד יעבור על אדם זה.

תכלית היסורים

כשאנו מתבוננים באיזה אופן אנו צריכים לעבור את ימי חיינו, נראה שענין זה מבואר בפרשה זו. השי"ת עומד לתת לבני ישראל את ארץ ישראל, ונאמר בפסוק (דברים ת, ה), 'וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוֹקֵיך מִיִּסְרְךָ. השי"ת מנהיג את בני ישראל, מייסר ומעניש את בני ישראל כדרך האב שמייסר ומעניש את בנו.

כשהאב מייסר ומעניש את בנו, כוונתו בזה הוא מחמת חששו שמא יגדל בנו כפרא אדם,

'ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחושת' (שם ט).

ארץ שלא יחסר שם לבני ישראל מאומה, ארץ שיש בה עושר ושפע, ונאמר (שם י), 'ואכלת ושבעת' שיאכלו וישבעו. אמנם 'וברכת את ה' אלוֹקֵךְ על הארץ הטובה אשר נתן לך', צריכים לברך את השי"ת על הארץ הטובה שנתן לבני ישראל.

על דבר זה מזהיר השי"ת את בני ישראל (שם יא-ד), 'השמר לך פן תשכח את ה' אלוֹקֵךְ לבלתי שמור מצותיו ומשפטיו וחקותיו אשר אנכי מצוך היום. פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת. ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה. ורם לבבך ושכחת את ה' אלוֹקֵךְ המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים'.

וואם שטייט אין די פסוקים, בפסוקים אלו מבואר שהשי"ת יביא את בני ישראל לארץ ישראל שהיא ארץ טובה שלא יחסר שם מאומה, ארץ שיש בה שפע גדול, ושם יאכלו וישבעו ויברכו את השי"ת, והוא מצות ברכת המזון. ותיכף לאחר מכן מזהיר השי"ת את בני ישראל 'השמר לך פן תשכח את ה' אלוֹקֵךְ'.

וצועק תמיד על בנו, ועל ידי כן מקבל הבן השנאה לאביו, והבן מקבל שנאה לתורה, מאחר שאביו הוכיחו תמיד על מה שאינו עוסק בתורה ואינו נוהג כראוי, ועל ידי כן הרגיש הבן שהתורה רודפת אותו, 'די תורה לויפט איהם נאך'.

האב דרש תמיד מבנו שיעסוק בתורה ויתפלל, ועל ידי כן בא הבן להרגשה שהתורה לוחצת עליו, 'די תורה מוהט איהם דערדריקען', ואז יש חלילה כל הסיבות שהבן יבעט בחינוך האב, לפי שהחינוך שהאב חנינו לא היתה בדרך הראויה לו באופן שירוממו, 'א' חינוך וואס ס'מוהט איהם דערהייבען'.

על זה אמרה תורה 'כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוֹקֵךְ מיסרך', השי"ת מיישר את לבבנו, 'דער אייבערשטער מוהט אונז אויסגלייכען די הערצער', 'כאשר ייסר איש את בנו'.

הנסיון שיש כשנכנסים לארץ ישראל

השי"ת נתן לנו את ארץ ישראל, 'כי ה' אלוֹקֵךְ מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינות ותהומות יוצאים בבקעה ובהר' (שם פסוק ז), השי"ת נתן לנו ארץ טובה,

הטוב שבארץ ישראל

ה'שפת אמת' מבאר, דהנה השי"ת נותן לבני ישראל ברכת ה' כשיבואו בני ישראל לארץ ישראל. ארץ ישראל ארץ מבורכת היא כי השי"ת העניק לה כל הטוב והיא מלאה ברכת ה'.

למה היא מלאה בברכת ה', באופן הפשוט הוא משום שבקרקע של ארץ ישראל הכל גדל באופן הראוי, 'געזונט און גוט'. ובפנימיות יש בזה הרכה ענינים בחשיבות ארץ ישראל ובקדושת ארץ ישראל.

התשוקה להתעלות

השי"ת ברא את העולם באופן שכל ענין שיש בו ריבוי של קדושה יש בו גם נסיון, והענין בזה הוא, שהשי"ת ברא את הרצון לעבוד אותו, שיהיה לאדם התשוקה להתעלות, התשוקה להתרומם, 'א תשוקה צו העכערס'.

אנן רואים שאפילו גויים שהם רשעים גדולים, יש להם תשוקה שיהיה להם מנהיג, 'צו האבען א פיהרער', וכן ראו אצל אותו האיש האחרון ימ"ש, שכל מדינת אשכנז, 'גאנץ דייטשלאנד' הביטו עליו כאילו הוא אלוה, האם אחז

ופירש רש"י (דברים יא, מז), 'כיון שתהיו אוכלים ושבעים השמרו לכם שלא תבעטו, שאין אדם מורד בהקב"ה אלא מתוך שביעה, שנאמר פן תאכל ושבעת ובקרך וצאנך ירביון, מה הוא אומר אחריו ורם לבבך ושכחת'.

כשהאדם שָׁבַע ומרגיש שלא חסר לו מאומה, אז הוא מתחיל להתגאה בעצמו, 'ער אז שמאלץ ביי זיך', לפי שיש לו כבוד והוא שבע רצון מעצמו, ואז הוא מגיע למרידה בה'. לפי שהשביעה מביאה את האדם שלא יוכל לסבול דבר אחר, ואין לו יכולת לסבול העדר כבוד או שאר מחסור, לפי שהתרגל שיש לו כבוד וכל מה שיצטרך, וכשמרגיש שחסר לו איזה דבר הרי הוא בועט ומורד בה'.

ומבואר בדברי רש"י, שעל ידי ריבוי הברכה בא האדם לידי הנסיון היכולה להביאו לידי נפילה, שיבעט וימרד בהשי"ת.

ענין זה מבואר לאחר מה שנאמר ההיפך מזה, 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך'.

שהוא המנהיג שהשתוקקו לו. כך הוא טבע הכריאה.

השי"ת יצר וברא רצון וטבע זה כדי שנסתוקק לבטל את עצמינו לעבודתו יתברך, שנתבטל להשי"ת שהוא 'אנכי ה' אלוקיך', וכדי שיוכל האדם להתבטל לעבודת ה', ברא השי"ת בכל אחד את הרצון להשתוקק להתעלות ולגדלות.

הסכנה שבתשוקה להתעלות

אלא שיש בדבר זה סכנה, שאפילו כשהאדם משתוקק להגיע לגדלות יש בזה סכנה, כי מיהו הגדול, מהו הגדלות, יתכן שהגדול יהיה רוצה שהעולם לא ראה עדיין רוצה גדול כמותו, הגדול יכול להיות שומט ואפיקורס שהעולם לא ראה עדיין כמותו.

במאכלים יש ברכה ויש סכנה

בעין זה מבאר ה'שפת אמת' שיש באכילת פירות ארץ ישראל. שאמנם בארץ ישראל יש קדושה גדולה, וביותר יש קדושה במאכלי ארץ ישראל, והוא מה שנאמר 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך', שעל ידי אכילת פירות ארץ ישראל באים

בגויים הללו שיגעון, הלא הם היו אנשים מלומדים, 'אינטעלעגענטע גויים'.

הביאור בזה הוא, שיש טבע באדם שמשתוקקת לדברים עילאיים ונעלים יותר, אלא שהשתוקקותם של הדייטשע היה לרוצה. ויש לתמוה הלא העולם לא ראה עוד רוצח רשע מרושע ואדם מושחת כמו שהוא היה, אבל למעשה בעיניהם היה אדם מרומם, 'העכער איז ער געווען', והיה לו יותר שכל ודעת מהם, והיה יותר גדול מהם, והם השתוקקו להנהגתו.

ויש להתבונן במהות טבע זה, למה ברא השי"ת הטבע וההרגש הזה בעיני הבריות, שהוא הרגש משונה, 'אזא מאדנער הרגש', הלא אילו היו הדייטשע גויים יותר מפוכחים, 'ווען זיי וואלמען געווען מער ניכטערע גויים', ולא היו שיכורים כל כך שיהיה להם מנהיג, לא היו עושים מה שעשו, שהלכו למלחמה, ובמלחמה נהרגו גם מיליוני דייטשען, ולשם מה נהרגו.

לבאורה הדייטשע היו צריכים להתבונן, האם זהו מי שרצו שינהיגם, הלא הוא מוליכם לאבדון, 'ער פיהרט זיי אין דער ערד אריין', אבל הם הלכו אחריו לפי

חסר לו מאומה, על ידי כן 'השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך', שיתכן שכשהאדם מצליח בכל עניניו ויש לו כל הצטרכויותיו ואינו נזקק לטובת הבריות, אדרבא, הוא מדמה לעצמו שהוא הגדול והגיבור, הוא העשיר והחכם, על ידי כן באים לידי 'פן תשכח את ה' אלוקיך', היינו שבתוך ענין ברכת המאכלים יש בזה גם הסכנה הגדולה. זהו תוכן דברי ה'שפת אמת'.

רעיון זה שייך בכל ענין, בכל ענין שברא השי"ת בקדושה, השי"ת ברא באדם הכוח שימשך להקב"ה, שימשך נפשו לענינים עילאיים, אך יש אפשרות שעל ידי הכוח הזה שהאדם משתוקק להגיע לגדלות יכול גם להיכשל, והרוצח והרשע נחשבים בעיניו לגדלות.

הדבר תלוי מהו מצב האדם, 'ס'ווענט זיך וואו דער מענטש האלט'.

לבן צריך האדם תמיד למדוד את עצמו 'זיך אפמעסטען', כשאוכל ועוסק בשאר ענינים גשמיים, מצד אחד צריכים להכיר בחיות שיש במאכלים, שעל ידי המאכלים זוכים לחיות, ואז באים לידי 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך', על ידי מה שיכיר שהכל בא מאת השי"ת, וזהו רצון ה' שחיותו

לידי 'וברכת', שיכיר האדם בקדושה שיש במאכלים.

ונבאר הענין על פי האופן הפשוט ביותר, השי"ת ברא את המאכלים, ולמה עשה דבר זה, שכשהאדם אוכל לחם הוא מגיע לידי שביעה אך כשאוכל עשב הארץ הוא מת, אלא שכך הוא רצון השי"ת שבלחם ובתבואה תימצא הכוח להחזיק את האדם בחיים, ובעשב הארץ אין רצון ה' בכך. רצון ה' הוא שחיות הבהמה תימשך על ידי אכילת עשב הארץ אך לא למאכל האדם.

בשעה שהאדם אוכל את מאכלו, בזמן זה בידו להכיר ברצון ה' שברא את המאכלים כדי שיוכל האדם לחיות ולהישאר בחיים. זהו הענין של 'וברכת את ה' אלוקיך', שכן בשעת האכילה מכיר האדם בהשי"ת ומודה לו לפי שמכיר שהשי"ת ברא את הבריאה.

האדם מודה להשי"ת לא רק על מה שהעמיד לו את המאכלים, אלא גם על מה שברא את הענין של מאכלים שעל ידי כן תימשך חיותו של האדם.

זהו הסתכלות באופן החיובי.

אך לעומת זאת יתכן שכשהאדם מצליח בכל עניניו, 'ואכלת ושבעת', שמצליח בכל עניניו ולא

פת, כל משהו של תבואה יש לה שורש למעלה.

כשהאדם אוכל את המאכל
בכוונה זו, אף שאינו

יודע מהו כוונת השי"ת בדבר זה, עליו לדעת שיש להשי"ת רצון שיאכל מאכל זה ושיודה להשי"ת על מאכל זה, ועל ידי כן הוא מעלה את הקדושה של האכילה.

קדושה זו מכונה בספרים בשם "הניצוצות הקדושים". והכוונה בזה הוא, שבמאכל עצמו נמצא רצון ה' שהמאכל ישביע את האדם, ועל ידי האכילה מתקן האדם את המאכל עצמו.

דבר זה מבין כל אחד, שבשעה שהכהן אוכל קדשים אמרו בגמרא (יבמות ז), 'שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים'. ולכאורה איך יתכן שעל ידי מה שהכהן אוכל בשר יש כפרה לבעלים. אבל כך הוא הסדר, שבקדושת הקרבן יש ענין זה שעל ידי שהכהן אוכל את הקרבן בכוונה הראויה - ולאחר שהשחיטה וזריקת הדם היה האופן הראוי - על ידי כן מתקדש הבשר.

כל דבר ודבר יש לו שורש בעליונים, וכמו כן בשר הקדוש יש לו שורשים גדולים וקדושים למעלה, וכשהכהן אוכל קדשים הוא

יבא על ידי המאכלים, ולכן יכניע את עצמו לרצון השי"ת, ויודה להשי"ת ויבטל עצמו לפניו... (חסר כאן בהקלטה).

סדר אכילה כיצד

כל אחד מחויב ליהנות מברכת ה', והיינו שיתבונן האדם בכל מצב שהוא שרוי בו מהו רצון השי"ת. כשהאדם הולך לאכול סעודתו, צריך הוא להתבונן מהו עומד לעשות עכשיו, שהוא עומד ליהנות מהמאכלים שברא השי"ת, ומהמאכלים האלו הוא עומד להוציא הקדושה.

ההודאה להשי"ת בשעת האכילה אינו רק דבר צדדי ודרך אגב שמודים להשי"ת על האכילה, אלא שעל ידי עצם אכילת המאכלים יש בזה רצון השי"ת, כי השי"ת ברא את המאכל, השי"ת ברא את הפירות, השי"ת ברא את הלחם, ורצון השי"ת הוא שבמאכלים אלו ישבעו בני האדם, ועל ידי אכילת האדם נפעלים תיקונים בכל העולמות.

כשאנו רואים תפוח שהאדם עומד לאכול, אנו רואים לפנינו רק תפוח, אבל האמת הוא שתפוח זה יש לו שורש בעליונים, כי כל תפוח יש לו שורש בעליונים. כל חתיכת

אותו השי"ת במצב זה, והשקפתו יהיה בכל מצב שיש לו רצון לקיים רצון הבורא.

בשהאדם אוכל רק כדי למלא תאוותו ורעבונו אין זה אכילה טובה, כי האדם ממלא בזה את תאוותו. כוונתו צריכה להיות שהוא עומד לאכול משום שרצון השי"ת הוא שיאכל, ועל זה יודה להשי"ת על מה שנתן לו הדרך להחזיק עצמו בחיים, 'צו קענען זך דערהאלטען ביים לעבען' על ידי אכילה זו, ויחשוב שרצונו הוא שהאכילה תפעל בו רצון ה', ורצון ה' תתקיים בו על ידי האכילה.

מה שנפעל ע"י הברכות

על ידי מה שהאדם מברך את השי"ת, מבואר בספרים שעל ידי הברכה מסתלקת ממנו התאוות וחלק הרע של תאוות האדם, וזהו לפי שהוא משתמש עם האכילה לצד הקדושה.

ולא עוד, אלא שעל ידי האכילה וברכת המזון ממשיך האדם ברכות על עצמו. וכמו שמבואר בפירוש בקדמונים שעל ידי מה שהאדם מברך הוא ממשיך ברכה על עצמו, שלא רק שאין האכילה מביאה לידי קלקול, אלא שעל ידי

מתקן את כל השורשים. אך אם הכהן יאכל את הקדשים משום שהוא מתאוה עכשיו לאכול בשר, לא רק שלא תיקן את הענין, אלא שהוא מקלקל את הדבר בשורשו.

ענין זה שייך גם בכל מאכל, גם כשאוכלים מאכל גשמי.

זהו הענין של 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקדך', שיכיר האדם בברכת ה' שיש באכילתו, אפילו אם אין אנו יודעים מה הם התיקונים הנעשים על ידי האכילה, אבל זאת צריכים אנו להכיר, שברכת ה' שיש במאכלים נעשית על ידי השי"ת.

בשהאכילה הוא בלא כוונה זו, והאדם אוכל רק כדי למלא תאוותיו הגשמיות, אזי האכילה מביא אותו למרידה בה, וכמו שמפרש רש"י בשם חז"ל.

בכל מצב יהיה כוונתו לקיים רצון הבורא

בן הדבר בכל מצב שעומד בו האדם, צריך הוא להתבונן מהו רצון ה' בדבר זה. מהו הכוונה במה שהעמיד אותו השי"ת במצב זה. אם הוא עומד במצב של נסיונות, יתבונן לשם מה העמיד

ופשטות, על ידי כן יזכה לברכה והצלחה.

נסיון זה שייך אצל כל אחד ואחד.

סדר החינוך

בפרשתנו מבואר מהו סדר החינוך, וכך נאמר

(דברים י"א, י"ה): 'ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, אזהרת התורה של שמע ישראל, והיה אם שמוע תשמעו, הוא שישימו את הדברים הללו על הלב ושיכנסו הדברים לתוך הלב, 'אין בלוט און הארץ זאל עם אריין גיין', 'וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו למוטפת בין עיניכם'.

הדיבור עם הבנים בלשון קדושה

בפסוק נאמר (שם י"ט), 'למדתם אותם את בניכם, שתלמדו עם בניכם, לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך'. ויש להבין מה הכוונה לדבר בם, לכאורה היה לו לומר ולמדתם אותם את בניכם ללמוד, שילמדו את הבנים ללמוד, ומה הכוונה לדבר בם'.

ריש"י פירש, 'משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה צוה לנו משה, שיהא זה לימוד דיבורו, מכאן

מה שהוא מקיים רצון השי"ת זוכה הוא לתקן תיקונים על ידי האכילה.

בכל מצב שנמצא בו האדם יתבונן מהו רצון השי"ת ממנו, ויוציא את הרוחניות של מצב זה, ולא את הגשמיות.

להתבטל לרצון ה'

האכילה משמשת כמשל בעלמא, שאם האדם אוכל לפי שהוא רעב, ואוכל רק כדי להשביע את רעבונו אין זו אכילה טובה, לפי שכל אכילתו הוא רק למלאות תאוותו, ועל ידי אכילה זו הוא מקלקל את עצמו ומקלקל את המאכל. כן הדבר בכל מצב שעומד בו האדם, שהאדם צריך לבטל עצמו תמיד לרצון ה'.

הביטול לרצון ה' הוא, שיתבונן מהו רצון ה' ממנו ברגע זה, במצב זה, מהו רצון ה' שיעשה בעת.

לפעמים האדם מסתובב מלא טענות כלפי כמה מיני אנשים, טענות על פלוני ועל אלמוני, עד שבאים לתרעומת כנגד כביכול. זהו ההיפך של רצון ה'. השי"ת רוצה שהאדם יקיים תמיד רצון השי"ת מתוך תמימות ופשטות, ועל ידי מה שיקבל רצון ה' מתוך תמימות

וגדולי ישראל. זהו הכוונה שידבר עם בנו ב'לשון הקודש' - דיבורי קדושה.

אם ידבר עם בנו דיבורים אסורים בלשון הקודש, בזה הוא מקלקל יותר, וכמו דאיתא בספרים שזהו המעם מה שאנו מדברים בלשון דייטש, שיהודי אשכנז מדברים בלשון דייטש, וכיום מדברים בלשון ענגליש, ולמה אין אנו מדברים בלשון הקודש. כי כשמדברים דיבורים אסורים בלשון הקודש על ידי כן משחיתים ביותר, 'פארדארבט מען', שלוקחים את הקדושה ומכניסים אותו לטומאה. לכן גרם השי"ת שלא נדבר בלשון הקודש כדי שלא יממאו את לשון הקודש, וכל דיבורינו הוא בלשון דייטש או בזמננו לשון ענגליש.

אנו רואים שרש"י מביא הרבה פעמים לשון פראנצויזיש. ויש להבין למה פירש רש"י בלשון זה ולא פירש הכל בלשון הקודש, אלא שהכוונה היא, שהלשון צריכה שתהיה בקדושה, 'די שפראך דארף זיין הייליג', שכשהבן מתחיל לדבר ידבר עמו אביו בלשון קדושה.

בגון שבשעת סעודת שבת לא ידבר דיבורי ביטול כנגד הרב וכדומה. ואם הוא מדבר בלשון זה, הרי הוא מדבר דיבורים של מריפה, שהאב מלמד את בנו לדבר דיבורי

אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר אביו משיח עמו ב'לשון הקודש'.

בפשטות הכוונה ב'לשון הקודש' הוא שידבר עמו בלשון זה. אבל יתכן שבלשון הקודש יכול האדם לדבר דברים בטלים, 'וויסטע רייד', וגם דברים אסורים ומאוסים.

גם מי שמדבר רק בלשון הקודש יכול לדבר דיבורים אסורים, ויתכן שמי שאינו מדבר בלשון הקודש, ומדבר בלשון דייטש אידיש או אונגארישע אידיש, או פראנצויזישע אידיש, והוא מדבר דיבורים קדושים.

בפשטות הכוונה הוא ל'לשון הקודש' ממש, לפי שיש קדושה בלשון זה. אבל יתכן שמי שמדבר בלשון הקודש הרי הוא מממא עצמו. אלא ש'לשון הקודש' הכוונה שידברו עם הבן דיבורים של קדושה, 'הייליגע רייד'. וזה יתכן גם מי שמדבר עם בנו בלשון פראנצויזיש או ענגליש או דייטש, או אידיש דייטש או רוסיש.

האדם ידבר עם בנו בלשון הקודש, 'הייליגע רייד', שלא יפגע בכבוד הבריות, ולא ידבר לשון הרע על השני, ולא יבטל בדיבורו את השני, ולא ידבר דיבורים אסורים 'פוסטע רייד' כנגד תלמידי חכמים

שהתחדשו במשך השבוע, ואם הוא בן יחיד ובעל כשרון יוכל האב לדבר עמו כך. אבל אם יושבים אצל השולחן גם בנים צעירים יותר שאינם בעלי מוחות, הם לא יבינו ממה שמדברים שם, ואיך מקיים האב 'לדבר במ'.

אלא שדבר זה מתקיים על ידי דיבורים באהבת ה', שישאל האב את בנו איך מקיימים מצות אהבת ה' ואיך מקיימים שאר מצוות. איך צריכה להיות הדרך הנכונה בהכנה למצוה, איך נגישים למצוה, איך מקיימים מצות נמילות חסדים, איך נוהרים שלא לדבר רעה על אדם מישראל, איך מבטלים כל הנהגה רעה, זהו 'לדבר במ'.

בך מבואר בספורנו על פסוק זה, 'ולמדתם אותם את בניכם', 'הרגילו את בניכם במצוות', שירגילו את הבנים לדבר אודות המצוות, ועל ידי כן יהיה 'לדבר במ' בשבתך. כדי שתדברו במ' תמיד', שתמיד בכל מקום שעומדים ובכל מקום שהולכים ידברו אודות התורה והמצוות.

וכתב עוד הספורנו על הפסוק (כב), 'כי אם שמר תשמרון את כל

המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' אלוהיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו', 'שיהיה עסקכם בתורה, כדי להכיר חסדי

השחתה, שלא יהיה לו אמונה בתלמיד חכם, 'ער זאל נישט האבען קיין צוטרוי צום תלמיד חכם', לפי שאביו מדבר דברי ביטול כנגד תלמידי חכמים, וזוהי מכנים האב בכינוי יסודות של אפיקורסות.

וזהו הכוונה בדברי רש"י 'כשהתינוק מתחיל לדבר אביו משיח עמו בלשון הקודש'. וזהו הכוונה במה שנאמר 'לדבר במ', שידבר עמו ב'לשון הקודש', בלשון של קדושה, 'א' ריינער שפראך'.

לדבר עם הבן בתורה ומצוות

עוד פירש רש"י, 'ומלמדו תורה צוה', שילמד האב עם בנו הפסוק תורה. וזהו הכוונה 'לדבר במ', שדיברו יהיה תורה.

והנה מפרשי רש"י מבארים כוונת הדברים, שלכאורה היה צריך לשון הכתוב 'ללמוד במ' בשבתך בביתך', שילמד תמיד עם בנו, אבל לשון הפסוק הוא 'לדבר במ', שתמיד יהיה שיחתו עם הבן בדברי תורה ובעבודת ה', וידבר עמו על קיום המצוות.

לפעמים יש אחד שהוא בעל כשרון גדול, ואז יוכל האב בשעת שולחן השבת לשאול את בנו, אמור לי את החידושים

זהו הענין של 'זכרתי לך חסד נעוריד', ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלוקיך', על ידי מה שנגיע לאהבת ה'.

צריכים אנו לזכור שהחתן מצפה לכלה בכל רגע ורגע שהכלה תהיה מוכנה, ומכינים את הכלה על ידי 'דברת בם', 'לדבר בם', שכל מהותו ומאוויו של האדם, 'דאם גאנצע אינטערעס' יהיה עבודת ה', שיבטל האדם את עצמו לרצון ה', זיך צו מבטל זיין צום רצון ה', וידע שאם יש מחיצה בינו לבין התורה זהו אסון, 'ס'איז אַ אומגליק', והוא כמאבד עצמו לדעת.

על האדם לדעת שברגע שהוא מונע עצמו מתורה כדי להשיג כבוד וכדומה, הרי הוא כמאבד עצמו לדעת, כי הוא נכנס למלחמה כנגד התורה וכנגד השי"ת. כל מעשה שעושה האדם עבור עצמו 'מיט אייגענע אינטערעסען', ואינו מבטל את עצמו לרצון ה' זהו אסון, 'איז אַ אומגליק'.

אפילו אם עדיין אין אנו עומדים במדריגה זו, כי אין הכי נמו במדריגה זו היא מדריגה גדולה - שיוכל האדם לבטל את עצמו, אבל צריך שיהיה לאדם הדעת, שידע ויכיר שהוא עושה עוולות, שהוא עומד בדרכו כנגד כביכול.

האל יתעלה, אשר מזה תמשך האהבה'.

בשמדברים תמיד בתורה זוכרים את חסדי השי"ת.

בתורה נאמרה ענינה של יציאת מצרים, ואיך צריך להיות הנהגת בני האדם זה לזה, ויכיר ויבין חסדי השי"ת על ידי מה שיכנסו בו דברי התורה וסיפורי התורה, ויכיר בחסדי ה'. וכזה יבוא האדם לידי אהבת ה'.

וללכת בכל דרכיו. להתנהג באותם הדרכים אשר הוא

מנהיג בם את עולמו, שהשי"ת מנהיג את העולם ב"ג מידות של רחמים, ה' אל ארך אפים ורב חסד ואמת, וצריך שיכנס באדם, 'ס'זאל ווערען אייגעבאקען אין די טבע זיינע', שהנהגתו תהיה כהנהגת השי"ת עם העולם, שבאופן זה תהיה הנהגת האדם בין אדם לחבירו, בין אדם למקום ובין האדם לעצמו, 'זהם צדקה ומשפט'.

זהו הענין של 'לדבר בם', שידברו תמיד מהתורה, לחזור על מה

שנאמר בתורה, לחזור על סיפורי התורה, איך השי"ת מנהיג את הכריאה, איך הנהגת השי"ת עם כלל ישראל. וכזה ילמד האדם מהו דרכי ה', ועל ידי כן יבוא האדם לאהבת ה', ועל ידי כן ינהג האדם כרצון הבורא.

להביא את האדם לידי 'וברכת את ה'
אלוקיך', וזהו ענין ההשתוקקות. על
ידי ההשתוקקות יכול האדם לתקן
את האכילה ולתקן את עצמו. אבל
יחד עם זאת, האכילה גם יכולה
להביא את האדם לידי ריבוי, שיגיע
לידי 'ושכחת את ה' אלוקיך', שעל
ידי ריבוי אכילה יבוא לשכחת ה'
ולמרוד בה'.

צריכים אנו לדעת החשיבות של
עבודת ה', וידע האדם
שהשי"ת חפץ בנו והשי"ת רוצה
לגאלנו, אלא שאנו עומדים לו בדרך.
השי"ת אוהב אותנו, 'זכרתי לך חסד
נעורידך', ולא זו בלבד, אלא 'ומשוש
חתן על כלה ישיש עליך אלוקיך',
השי"ת מצפה לגאלנו.

האדם צריך לדעת שהוא עומד
בדרך כנגד השי"ת ויתחרט
על מעשה זה, אלא שאין בכוחו
להתגבר כנגד רצונו, וישוב בתשובה
מדי יום ביומו על מעשיו, ועל ידי
היסורים יוכל ליישר את לבבו,
'אויסגלייכען די הארץ פון דעם
מענטש'.

אך מי שמדמה שכל מעשיו הם
מעשים ראויים, והוא מאשים
אחרים במצבו, ויש לו טענות על
אחרים עד שיש לו תערומת נגד
כביכול. מי שעומד חלילה באופן זה,
הרי שהוא נכנס לסבך, 'ער
פארפלאנטערט זיך', ולא יוכל לצאת
מדרך זו.

זהו דברי ה'שפת אמת', 'ואכלת
ושבעת וברכת', האכילה יכולה

נתיבות ישעיהו

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

פרקי אבות תשפ"ב
פרק ד' משנה ג'-ה'
שנה ד' • גליון ע"ג

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של
רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של
תורת רבינו - נא להתקשר למספר:
EXT 9 1-718-854-2290 או לפקס:
1-718-705-8608

חדש!
אפשר לשמוע השיחה הנדפסת
בנתיבות יושר של כל שבוע במספר:
1-718-559-6660

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

פרקי אבות פרק ד משנה ג

הוא תֵּהָיֶה אוֹמֵר, אֵל תֵּהִי כֹּז לְכֹל אָדָם וְאֵל תֵּהִי מִפְּלִיג

לְכֹל דְּבַר, שְׂאִין לְךָ אָדָם שְׂאִין לוֹ שְׁעָה, וְאִין לְךָ דְּבַר

שְׂאִין לוֹ מְקוֹם

בגלל ההנהגה של בין אדם לחבירו, התנא מדבר בענין של בין האדם לעצמו, שיהיה שלא לבייש אדם אחר.

הנה, כשהאדם מבייש או שאינו מחשיב את השני "ער האלט עם גרינג", יש בו שני חלקים, חלק אחד זה מה שחסר בבין אדם לחבירו, שמבזה את השני, וכאשר הוא מבזה את השני בפניו, יתכן שיהיה זה נכלל בכלל המלבין פני חבירו ברכים אם היו שם עוד אנשים, ואם הוא מבזה אותו שלא בפניו, הרי זה נכלל בכלל איסור לשון הרע.

כל אלו הם חמאים שנוגעים בין אדם לחבירו, אבל יש בזה עוד נקודה שהיא נוגעת בין האדם לעצמו, שכאשר האדם מיקל בכבודו של השני, גם אם אינו אומר הדברים לאיש, ויותר מזה, שהוא נוהר שלא לביישו בפניו, והוא גם נוהר בלשון הרע, ואינו מפרש הדברים שלא בפניו, באופן שאין שום חשש משום בין אדם לחבירו, אבל הא גופא מה

אל תהי כוז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה - שכל אחד בעולם יש לו איזה זמן שבידו לפעול איזה דבר ואין לך דבר שאין לו מקום - כל דבר שבעולם יש לו מקום בעולם, ואין דבר שבעולם שלא יתכן שיהיה.

ומבאר הרבינו יונה: שלא תבזה שום אדם ואפילו לנקלה - גם אדם שאינו נחשב לאדם מכובד, והוא במהותו אינו מכובד, אל תבזה אותו ואל תפנה אליו בקלות, ואל תפליג בדבריך לומר, רחוק הוא שיוכל לבא אלי הנזק בדבר זה - שלא יאמר שמאדם זה אי אפשר לבוא לידי הפסד כי הוא אדם שאינו מכובד ואינו תופס מקום בשום מקום. שאין לך אדם שאין לו שעה, שיוכל לחזיק או להועיל, אם מעט ואם הרבה, ואין לך דבר שאין לו מקום - ולכן וצריך אתה לחזר ממנו.

הנה התנא אינו מדבר מהאיסור לבייש או לצער את השני

טובה, מחשיבים אותו, אבל אם אין לו שייכות לשני, שמעולם לא קיבל טובה ממנו, הרי זה כבר סיבה שלא יחשיב אותו,

מי שיש לו נמיה זו, הרי זה ראייה לרשעותו, שמי שמחשיב רק מי שקרוב אליו ויש לו ממנו טובות, והו ראייה לרעתו הגדולה, לפי שאין הוא מחשיב את השני, והוא מחשיב רק מי שעושה עמו טובות, אבל מי שלא עשה עמו טובה, אף שלא עשה עמו רעה, אין הוא מחשיבו, והו ראייה על רעתו, שאין בו אהבת הבריות.

מי שאין לו אהבת הבריות, אין צריכים לטרוח הרבה כדי להביאו לידי שנאת הבריות, ודי בחסרון קטן אצל זולתו, כדי לשנוא את השני, ולכן מי שמיקל בכבודו של השני ומבטל את השני, משום שהוא רואה בו חסרונות, ואמנם יש צדק בדבריו, שהחסרונות שהוא מונה בשני הם חסרונות אמיתיים, והם אכן נחשבים לחסרונות, אבל עצם הדבר מה שבידו לפעול בעצמו לבטל את השני או שלא להחשיבו, הרי זה ראייה על רעתו.

אבל עוד אפשר שמה שאינו מחשיב את השני הרי זה ראייה על גודל טפשותו, לפי שאינו מבין

שמבטל את השני בליבו, או שאינו מחשיבו, יש בזה השחתה גדולה.

כי המבטל את חברו בליבו, בתחילה יש בזה משום רשעות, כי בדרך כלל מה שהאדם מבטל את השני בליבו, הרי זה משום נקודות שאינם טובות שיש בשני, ומשום כן מקילים בכבודו או שמבטלים אותו לגמרי. אבל אילו היה משתדל להיכנס לתוך מצבו של השני ולהתבונן במהותו, והיה מקיף את הזולת מכמה צדדים, בוודאי שהיה מוצא כמה וכמה מעלות וטובות שיש באדם זה, וממילא לא היה מבטלו.

כמו כן, כשרואים את החסרונות של השני שמשום כן מבטלים אותו, אילו היה האדם יודע הסיבות והמצבים שהביאו אותו לידי חסרונותיו, הרי שלא היה מבטלו.

מה שהוא מבטל את השני, ואינו מקיפו מכל צדדיו, ואינו מבחין במעלותיו, ואינו משתדל להבין כיצד הגיע לידי החסרונות שלו, ואינו רוצה להתבונן בסיבות ובמצבים שהביאוהו לידי החסרונות הללו, דבר זה בא על ידי מה שחסר בו האהבה לזולת, לפי שיש לו נמיה שלא לאהוב את הזולת, ולפי שנמייתו הוא שלא לאהוב את הזולת, הרי הוא צריך לסיבות כדי שיחשיב את השני, שאם עשו עמו

עמו הרבה רעות, ומחמת רוב השנאה שיש לו על ראובן, אין הוא יכול להפטר משנאתו הכבושה על ראובן, ומשום כן בכל דיבור שמדברים עמו, הרי הוא מדבר ברעתו של ראובן, לפי שמוחו וליבו מלאים בשנאה על ראובן, שכסדר כל מחשבותיו הם על ענין זה, וליבו מלא בכעס על ראובן, ומשום כן כל עת שהוא מדבר עם אחד שהוא מכיר את ראובן, מסתיים שיחתם בדיבור כנגד ראובן.

מי שהוא בר דעת הרי הוא מגלה דבר זה, והוא יבין את דיבוריו, כי בוודאי שאסור להתנהג באופן זה, ואין שום היתר להרבות בשיחות לשון הרע על השני, אבל די בדיעה זו שלא לבטל את שמעון ושלא לומר עליו שהוא רשע.

קרי שכאשר מבטלים את השני או שמדברים עליו הרי זה בא או מכוח זה מה שאין בליבו אהבה לאחרים, שהוא אוהב רק את מי שעושה עמו טובה, והרי זה ספק אם זה נחשב אהבת הזולת או אהבת עצמו.

ויש לחקור בדבר, מי שאוהב רק מי שעשה עמו טובה, האם הכוונה שאכן אוהב הוא את השני שעשה עמו טובה, או שהוא אוהב את עצמו, והוא מבטא אהבה זו על

שיתכנו סיבות ומצבים שמביאים את האדם לידי כמה מיני חסרונות.

לדוגמא, כשרואים אחד שכל אימת שפוגשים בו, שומעים ממנו מה שהוא מדבר ברעתו של השני, שכל עת שפוגשים בשמעון הרי הוא מדבר רעות על ראובן, וגם כשמדברים עמו בענינים אחרים, בסופו של דבר יגיע לדבר מראובן, ואז הוא ידבר ברעתו של ראובן, ומי שיש לו הנהגה זו הרי זה הנהגה אסורה.

הנה מי שהוא טיפש, הרי הוא אומר על שמעון שהוא שומה ובעל לשון הרע, שהוא מדבר תמיד ברעתו של ראובן, ובכל ענין שמדברים בו, הרי הוא בא לידי דיבור רע על ראובן, שבכל דיבור שמדברים עמו נסבב הדבר שידברו מראובן, והוא מדבר ברעתו.

אבל מי שיש לו מעט דעת, הרי הוא מתבונן בדבר וחושב, מהו הסיבה ששמעון מדבר תמיד רק מרעתו של ראובן, שהרי כל אחד מכיר עוד מאות אנשים, ולמה זה הוא מדבר סרה רק בראובן, והרי אם היה זה רק משום רשעות, הרי שלא היה מדבר רק מראובן אלא מאחרים.

אז יחקור וידרוש בדבר, ויגלה ששמעון סובר שראובן עשה

שאינן לו שום יכולת וכוה, ולכן מתייחסים אליו כמי שאינן לו מקום, ואינן צריכים להתחשב בו, לפי שלעולם לא יעשה לא טובה, וכמו כן לא יוכל לסבול ממנו שום רעה, ועל זה אמר התנא אל תהי בו לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר, שאינן לך אדם שאינן לו שעה, אין לך אדם שלא יוכל לבוא למצב שיוכל לעשות עמך טובה או שלהיפך שיוכל להזיק לך, ולכן לא יחשוב על שום איש שפלוני לא יוכל לעשות לו טובה או רעה.

כמו כן הוא בנוגע גם למאורעות האדם, לפעמים יש לאדם המחשבה, מקרה זו לא יוכל להיות עמי, שכאשר שומעים שנשרף בית, ועל ידי כן נגרמו כמה וכמה חורבנות, חושב לו האדם שביתו לא יוכל להישרף, שלי לא יקרה כדבר הזה, או שהוא בטוח שאינן חיה שתוכל להזיקו, וכנגד זה אומר התנא שאינן לך אדם שאינן לו שעה, שיתכן עד מאד שיתפוס בו האש, שאינן האדם יודע אימתי תתפסו האש, שהאש יכול לבוא על האדם גם כשאינן נמצא בביתו, וכמו כן יתכן שהאש תשלוט חלילה בביתו, ואינן לך דבר שאינן לו שעה.

ידי מה שהוא אוהב את מי שעושה עמו טובה, ואינן נפקא מינה בחקירה זו, אבל שאר אנשים אין הוא אוהב, ולפי שאינן בו אהבת הבריות, ממילא אינן צריך להרבה כדי לקבל שנאה וביטול לאדם אחר.

לפעמים הרי זה בא מצד מידת הטיפשות, שאינן מבין את השני ואינן משיג מה שנעשה בליבו של השני.

ענינים אלו אינן נוגעים לבין אדם לחבירו, מאחר שאינן גורם שום רעה לשני על ידי מה שמבטלו ומולול בו בתוך ליבו, שהביטול והשנאה הם רק בתוך ליבו, אבל הרי הם ענינים שבין האדם לעצמו, שהרי זה מידה רעה והשחתה באדם עצמו.

התנא במשנתו מדבר מנקודה שניה, מה שהביטול של השני הוא חסרון בין האדם לעצמו, לפעמים יש שמבטלים את השני, לא שאומרים שהשני הוא אדם רע או שאינן מוצלת, אלא שחושבים שאינן צריכים להתחשב בו, לפי שלעולם לא יקבל מהשני לא טובה ולא רעה.

זהו מין אחר של ביטול, אין זה ביטול שאומרים שהשני הוא רע, אלא שמבטלים אותו כמי שאינן,

פרקי אבות פרק ד' משנה ד'

רַבִּי לְוִיטָם אִישׁ יִבְנֶה אוֹמֵר, מְאֹד מְאֹד הָיוּ שְׁפַל רוּחַ

שֶׁתִּקְנֶת אָנוּשׁ רַמָּה

והרמב"ם ז"ל פירש - הטעם שאמר התנא 'מאוד מאוד', שבא להודיענו, כי אע"פ שהקו האמצעי בכל המדות הוא המשובת - שהדרך הטובה הוא בכל המידות לאחוז בדרך הממוצע, כמו מדת הנדיבות, כי הפיזור - כשהאדם מפזר יותר מדי, והכילות - כשהאדם מקמץ יותר מדי, שניהם רעים, והאמצעית היא המובחרת, וכן במדת האכזריות שאין לאדם להיות אכזר - שלא יקשה לבכו באופן שלא ירגיש בצער השני, ולא רחמני לגמרי - שאין זה ראוי להרגיש צער השני בכל מצב שהוא.

כי אין לו לרחם על הרשעים - ונפרש, כשיראה אחד עומד בסטאר והוא גונב את בעל הבית, שהוא מזויף במשקל או במחיר, שהוא גונב כל העת, והנה אדם זה מכיר את הגנב, והוא יודע שביתו ריקן ואין שם מה לאכול, ומחמת עניו בא העני לידי גניבה, ומחמת רחמנותו אין הוא מספר עליו, ואומר בליבו שאין זה נחשב לגניבה, לפי שהוא גונב כדי להאכיל את בניו, והרי הוא

דבריו של רבי לויטם הם דברי התעוררות שלא יבוא לידי גיאות, שיהיה האדם שפל רוח, שכן סופו של האדם הוא הרימה.

והנה, טעם איסור הגיאות אינו רק מטעם זה, שכן גם אם האדם היה מאריך ימים לעולם, היה גם כן אסור להתגאות. וגם אם לא היה סופו רימה ותוליעה, גם כן היה אסור הגיאות. על האדם אסור להתגאות, והרי זה מידה רעה.

אכן התנא מעורר את האדם בדברי התעוררות שלא יבוא לידי גיאות, לפי שתקות אנוש רימה, וכאשר יתבונן בדבר זה יבוא לידי כך שלא ירצה להתגאות.

ומבאר הרבינו יונה: ואיך יתגאה האדם כל עיקר, ולסוף הרימה תשוה יותר ממנו - שהרימה יהיו יותר חשובים, ועל זה אמר מאד מאד - כפל לומר מאוד, כדי להפליג בדבר ולומר, כמה גדול עונשו של גסות הרוח והוא מתגאה - ולכן כפל התנא ואמר מאוד מאוד.

וזהו כוונת דברי הרמב"ם, שגם מי שליבו ער להרגיש צערו של כל אחד, אבל במקום שהוא כנגד הנהגת התורה, שם לא שייך להרגיש צערו של השני. אמנם צריכים להרגיש חסרון פרנסתו של השני, אבל לא יצדיק את חטאיו של השני מחמת הרגשי רחמנותו.

ולא להיות אכזר על שאר בני אדם - מידת האכזריות מידה מגונה היא, וגם כשהורגים את החוטא צריכים להרגיש רחמנות על האלמנה ועל היתומים, והדרך היא לבוא לדרך הממוצע - אך האמצעית הוא הדרך הטוב, לרחם ולהיות אכזר כראוי - שבחלק שהוא כנגד התורה לא יהיה רחמן, אבל בחלק שאינו כנגד התורה, כי מהו אשמת הבנים מה שאביהם חילל את השבת.

אבן מחמת חטא אביהם האשה נהתהפכה לאלמנה והבנים ליתומים, ודבר זה צריך שיכאב לו, וכמו כן ירחם עם מי שאין לו לאכול בתוך ביתו, אבל יזהר שרגשי רחמנותו לא תביא אותו להצדיק את הגניבות.

ובכל הדעות כולם - בכוח עניני המידות, יש לאדם לאחוז בדרך האמצעית ובמדה הבינונית, אבל מדה זו של גסות הרוח, צריך

מרגיש את צערו של השני, ובוה הוא מצדיק את הגניבה.

זהו רחמנות מזויפת, לפי שאם התורה אסרה את הגניבה, הרי זה אסור בכל מצב שהוא, ונמצא שהגנב עובר על דיני התורה, ומי שעובר על דיני התורה הרי הוא רשע, ועל הרשעים אסור לרחם.

אמנם יש לו לרחם עליו על מה שאין לו לאכול בביתו, אבל אם מחמת רחמנותו הרי הוא מצדיק את הגניבה, הרי זה רחמנות שמביאה לידי רשעות, והיא רחמנות האסורה.

כמו כן מי שמשאיר את הספאר שלו פתוח בשבת רח"ל, והוא מכיר בעל הבית שלולא עבודתו בשבת לא יהיה לו די פרנסתו, ומחמת רחמנותו הוא מצדיק את בעל הבית, זהו רחמנות אסורה, שהוא רחמנות כנגד התורה.

כי מאחר שהשי"ת אמר מחלליה מות יומת, אין לו להיות רחמן יותר מהשי"ת שהוא בעל הרחמים, והשי"ת צוה להרגו על חטא זה, אף שאשתו תהיה אלמנה ובניו יתומים, לפי שחילל את השבת, ואם יבוא מי שיאמר שיש לרחם עליו, שהרי אין לו פרנסה, ואסור להתהלך עמו בחריפות, אבל התורה אמרה שדינו בסקילה, שהמחלל שבת אין התורה מרחמת עליו.

על ידי חכמתו וגבורתו, זהו המהות של 'ושכחת את ה' אלקיך', שעליו לדעת שכל מה שיש לו חכמה וגבורה וכשרון, הרי זה רק מהשי"ת, שהשי"ת נותן לו את הרעיון הטוב, וגם כשיש לו רעיון טוב עדיין אינו מובטח בהצלחה, אכן השי"ת מיישר לפניו את כל הדרכים שיצליח בחכמתו, והיינו שהשי"ת נותן לו גם את מחשבת החכמה וגם מכין לו את הדרכים שיצליח בחכמתו.

בדרך דוגמא, האדם בא לו מחשבה שכאשר יפתח לו חנות במקום פלוני וימכור שם דבר מסוים, בזה יוכל לבוא לידי הצלחתו, לפי שבמקום זה עוברים האנשים מכמה מיני מקומות, ועדיין אין שם חנות מעין זה, והרי זה דבר הנצרך באותו האזור.

אכן כך הוי, שהוא פותח את חנותו באותו המקום, והוא זוכה להצלחה גדולה, שאכן הצליח בכל ענייניו כפי מה שעלה במחשבו, וזהו ענין של 'ורם לבבך', שהאדם נהנה מפקחותו וחכמתו, עד כמה הוא חכם ומוצלח שהצליח במסחרו.

אבל בשעת מעשה שוכח האדם כמה דברים: קודם כל עליו לזכור שהמחשבה היכן לפתוח את החנות, נתן לו השי"ת, ולאחר מכן

להתרחק ממנה עד הקצה האחרון, שאין לך מדה קשה ממנה, ורוב העבירות שבתורה תלויות בה - שעל ידי הגאווה באים לידי חטא.

יש להבין מה הכוונה בדברי הרמב"ם 'רוב העבירות', שלכאורה אין שום שייכות לאיסורי מאכלות אסורות ועוד איסורים שייכות למידת הגאווה, שכן גם גזילה וריבית ואונאה אין להם שייכות לגאווה, אבל כך הם דברי הרמב"ם.

ולא עוד, אלא שמשכחת הבורא מלבו של אדם - כשהאדם מלא במידת הגאווה, הרי הוא שוכח את השי"ת, שנאמר (דברים ה, יד), ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך - ובפשטות יש להבין מהו השייכות של ורם לבבך לשכחת הבורא.

הביאור בזה הוא, בדרך כלל האדם מתגאה כמה שפעל על ידי חכמתו, ובמה שפעל על ידי כשרונו או על ידי חוזקו וגבורתו, ומי שאין בו שום מעלה והוא מתגאה, הרי הוא אדם משונה, כי בדרך כלל המתגאה הוא מי שיש בידו איזה מעלה, שיש בו חכמה או גבורה, או שהוא מוצלח, והרי הוא מתגאה בהצלחותיו, וזה הכוונה 'ורם לבבך'.

אבל עצם הדבר מה שהאדם מתגאה בהישגיו ובמה שפעל

ומפרש הרמב"ם - וזו היא ששנינו מאד מאד הוי שפל רוח - שכמידה זו אין ללכת בדרך הממוצעת, אלא יש ללכת עד לקצה האחרון, וכבר נחלקו חכמי התלמוד בדבר זה במסכת סוטה (ה.), חד אמר בשמתא דאית ביה - שמי שיש בו מידת הגאווה הרי הוא בחרם, ובשמתא דלית ביה כלל - וכמו כן מי שאין בו שום גאווה והוא כולו עניו, שגם הוא יהיה בחרם, כלומר, שאין לאדם להיות שפל רוח עד הקצה האחרון, ולא יהיה כל כך מושפל שיבוזהו בני אדם, אך יקה לו הבינונית, לא להתגאות, ולא להשפיל רוחו בתכלית השפלות, שלא יבא לידי בזיון, ועל זה אמרו בשמתא דאית ביה גסות הרוח הרבה, ובשמתא דלית ביה כלל, כי אינו אדם אך לבהמות נדמה - למאן דאמר זה על האדם להיזהר שלא יבוא לידי כך שיבוזו אותו, ולשם כך צריכים למעט ממידת הגאווה, וחד אמר, בשמתא דאית ביה כלל - שגם מי שיש בו רק משהו של גאווה, גם הוא יהיה בחרם, ומי שאין בו מאומה, הוא לא יהיה בחרם, ושימתו הוא, שכל כך היא מדה רעה, כי צריך להתרחק ממנה הרחק גדול, ולא יהיה בו ממנה כל עיקר, כדעת רבי לויטס, ומן הטעם שכתבנו, וכן הלכה.

כשהוא מבקש לפתוח את חנותו, הרי הוא צריך למקום שיוכל לפתוח שם חנותו, ולכן הוא צריך למצוא אחד שישכיר לו את הסטאר, או שימכור לו מקום זה, אבל אם לא ימצא לו מקום, שעומד שם סוחר אחר שאינו רוצה לצאת למקום אחר, אין שום ערך בכל חכמתו.

גם לאחר שהשי"ת כבר הרחיב לו את הדרך, ומצא לו מקום לקנות או לשכור, הרי מקום זה המציא לו השי"ת שיוכל לפתוח שם את חנותו, וגם לאחר הקמת החנות, הרי הוא צריך להכניס המחשבה אצל הקונים - 'צעווישען די קאסטעמערס' שיבקשו להיכנס לחנותו לקנות, וכמו כן הוא צריך שהשי"ת ימציא לו הסוחרים שימכרו לו את הסחורה באשראי, או שיוכל ללוות ממון מהבנק, ולכל הדברים הללו הרי הוא צריך שיעמיד לו השי"ת.

אבל אם האדם הוא בכחינת 'ורם לבכך', שיש לו בראשו רק את חכמתו, שבחכמתו הגדולה פתח את החנות המצליחה, הרי זה בכלל 'ושכחת את ה' אלקיך', שהוא שוכח שכל זה בא לו מאת השי"ת, שהוא זה שנתן לו את מחשבת החכמה, ויחד עם מחשבת החכמה הרחיב לו הבורא את כל הדרכים שיצליח בכל עניינו.

פרקי אבות פרק ד' משנה ה'

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אֹמֵר, כָּל הַמְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם
בְּפֶתֶר, נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ בְּגִלּוֹי, אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מְזִיד
בְּחִלּוֹל הַשֵּׁם

קטן צריך לעשות מעשה גדול כדי שהמעשה יתפוס מקום בעיני הבריות. אבל אצל אדם גדול יש חשיבות גם במעשה קטן שהוא עושה.

כפי גדול חשיבותו, כך בולטים מעשיו. שאצל אדם גדול, כל מה נעשה סביבו הרי זה מעשה גדול, אבל אצל אדם קטן, גם מעשה גדול שלו נחשב לדבר קטן, שהמחשבה הוא דבר קטן והדיבור הוא דבר קטן וגם המעשים קטנים הם, אבל אצל אדם גדול וחשוב, תופס מקום כל דיבור קטן שלו.

ובדאמר רב נחמן (יזמא פו), היכי דמי חלול השם, כגון אנא דשקילנא בשרא מטבחה ולא יהיבנא דמי לאלתר - כשנכנס רב נחמן לקנות בשר ולא שילם מיד, גם בזה יש חילול ה', לפי שהאנשים מתבוננים בכל פעולה של אדם גדול, ואילו לא היה משלם, היו רואים איך שרב נחמן נוטל בשר והוא שב לביתו

ר' יוחנן בן ברוקה אומר, כל המחלל שם שמים בסתר - מי שמחלל את השם כשאין מי שרואהו נפרעין ממנו בגלוי - השי"ת מענישו בפני כל אחד. וכל כך חמור חילול ה', אחד שונג ואחד מזיד בחלול השם - שהשי"ת מעניש גם את השונג שנכשל בחילול ה'.

מבאר הרבינו יונה: חלול השם האמור בתלמוד, הוא בפרהסיא - שהנה התנא דמתניתין איירי גם כמי שמחלל את השם בצניעא, וכלשון התנא כל המחלל שם שמים בסתר, אבל בדרך כלל כשאמרו חז"ל חילול ה', הכוונה בפרהסיא.

ועכשיו מפרש הרבינו יונה ענין חילול שם שמים בפרהסיא מהו: ולפי חשיבות האדם הוא חלול בדבר קטן - שגם על ידי מעשה קטן הרי זה נחשב לחילול גדול, שכפי חשיבותו של האדם, יש השפעה גם למעשה קטן שלו, שאדם

וממולם עומדים כמה אנשים ומוכרים.

בשנשוב לבתינו לאחר שעה, לא נזכור כלל מי היו י"ב האנשים שראינו בחנות, אבל התלמיד חכם ישאר עומד כנגד עינינו, וישאר לנגד עינינו מה קנה התלמיד חכם, כיצד ובאיזה אופן דיבר אל המוכר, כיצד נכנס וכיצד יצא, וגם זוכרים אם שילם וכיצד שילם.

במוזן שמדברים מתלמיד חכם שהוא מורם מעם, שאם הוא תלמיד חכם שנחשב כאחד מהעומדים שם, שהוא השביעי לששת העומדים שם, הרי שכשם ששוכחים את הששה, כך שוכחים את השביעי.

אבל אם התלמיד חכם הוא מורם מעם, שיש כאן ששה יהודים וששה יהודיות ועוד תלמיד חכם, האחד המיוחד, הרי שמבטיחים אחריו לראות כל תהלכותיו, איך שהוא לוקח את המזונות ואיך שהוא נותן את התשלום ואופן דיבורו, כיצד הוא נכנס וכיצד הוא יוצא, כי העין הולכת אחריו, וגם המחשבה חוזרת על מה שראתה.

לבן אמר רב נחמן, שכאשר הוא נכנס לחנות של בשר, ועומדים

בלא לשלם, והיה יכול אחד להעלות על דעתו שרב נחמן נוטל בשר ללא תשלום.

האמת הוא, שרב נחמן ישלם לאחר זמן, שמוכר הבשר רושם כל חובותיו של רב נחמן, וכאשר הסכום מנעשה לסכום גדול הרי הוא משלם על הבשר, אבל למעשה עכשיו נמל בשר ללא תשלום, ויתכן שאצל הבריות ישאר מחזה זה, שרב נחמן נוטל בשר בלא תשלום, ואז יכול להיכנס בליבו של האדם מחשבה אסורה, שרב נחמן נוטל ללא תשלום, ומי יודע אם רב נחמן ישלם על זה, שהוא ישכח מהדבר וגם המוכר ישכח מהדבר, ולכן כשרב נחמן עושה מעשה זה הרי זה חילול ה'.

כי כשאדם פשוט נוהג במנהג זה אין זה חילול ה', לפי שמעשיו של אדם פשוט אינם נתפסים בעיני זולתו, וגם אם יבחין אחד בדבר, לא יכנס לו הדבר במחשבתו, והוא ישכח מדבר זה.

כשאנו נכנסים לחנות של מאפים לקנות מזונות או חלות וכדומה, ושם עומדים כמה יהודים וכמה יהודיות, ובין העומדים נמצא שם גם תלמיד חכם מופלג, וסך הכל עומדים שם י"ג איש, ששה יהודים ושש יהודיות, והתלמיד חכם.

הנני מחשיב - 'דעם גלייך איך', שהרי הוא חשוב מכל אחד, וכך הוא אומר על התלמיד חכם.

אף שכאשר נשאלו מה הוא רואה בו לא יוכל לענות, אבל למעשה הוא יודע שאיש זה שונה מכל אחד והוא מחשיבו ביותר, ואף שהוא ממשיך לומר לו אתה, ועדיין הוא מופח על שכמו, אבל הוא בולט גם בעיניו, ובדרך כלל יהיה זה אצל התלמיד חכם.

לפי שהנהגתו של התלמיד חכם בולטת, באופן הליכתו ודיבורו, וגם באופן עמידתו, והרי זה בולט כל כך באופן שגם העם הארץ שכולם שווים אצלו, כשבא לפניו התלמיד חכם, הרי הוא מבחין בו אף שאין לו שום השגה בדברים געלים, ואין לו שום השגה בתורה, לפי שהוא אדם מישראל, הרי הוא מריח אצל תלמיד חכם מה שאין אצל אחרים.

על זה אמר רב נחמן, שכאשר הוא נכנס לחנות של בשר, עצם הידיעה שהוא רב נחמן, הרי זה משוך את עיני הבריות עליו, וגם מוחו של האדם מתבונן בהליכותו של רב נחמן, כיצד הוא מסחרו וכיצד הוא דיבורו, וגם מי שאין לו הידיעה שהוא רב נחמן, עצם הדבר מה שעומדים יחד י"ג איש בחנות, יש לו הרגשה שמדובר באדם מורם מעם, שכל

שם עוד אנשים, העין נמשכת אחר רב נחמן, שאין הוא השביעי שנמנה עם הששה, ולא רק שהעין נמשכת לראות מעשיו, אלא שהוא נשאר במחשבתו של האדם, וכסדר מתבוננים בדבר. ויתכן שבעוד שנתיים ימים עוד יזכור האדם איך שעמד בחנות עם רב נחמן, ומה היו כל תהלוכותיו בשעת הקניה.

המעם בזה הוא, לפי שיודע כל אחד שמדברים מאדם מורם מעם, וממילא מבימים יותר אחר מעשיו.

ויש בזה ענין יותר עמוק, שהנה לפעמים אנו רואים עם הארץ, שלא קרא ולא שנה, ואף אינו יודע מהו תלמיד חכם, ולא מיהו תלמיד חכם, וגם אינו מכיר בחשיבות התלמיד חכם, וכל מי שהוא מכירו הרי הוא מופח על גבו ואומר לו בלשון נוכח אתה, ואין כוונתו לרעה, אלא שאין לו מושגים אחרים, ואין אצלו שום חילוק בין יהודי בעל זקן שחור לבעל זקן לבן, וגם אין אצלו חילוק בין מי שמכסה את ראשו למי שהולך בגילוי הראש.

בשיהודי זה נכנס למקום הרבים, לבית המדרש וכדומה, לאחר שישהה שם תקופה מסוימת, נשמע ממנו איך שהוא אומר על אחד מדידיו שהוא טופח על שכמו, אותו

לעצמו מקומו במזרח, ושיצא ראשון, ושיכבדוהו בעליה של שישי, והוא רושם במוחו כל מה שמגיע לחלקו.

כאשר האדם הזה יוצא מביתו, כפי מה שהוא יודע היכן הוא מקום ביתו, היכן נמצא המפתח ואין הוא פותח כי אם את ביתו ולא שאר דלתות, והוא יודע כמה מדרגות לעלות, ובאיזה בית יכנס, כמו כן הוא גם מכיר בגודל הכבוד שמגיע לו, הן משום שהוא מדמה עצמו שהוא תלמיד חכם, או לפי שהוא מדמה שהוא יחסן, שהוא נכדו של צדיק אחד, או שהוא מדמה שהוא עשיר גדול, שיש לו כמאה אנשים שעובדים אצלו, ויש לו כך וכך ממון בבנק, ובכל מקום שהוא בא, רשום אצלו כמה כבוד הוא צריך.

כשהוא פותח את דלת בית המדרש, כפי מה שהוא יודע היכן הוא פתח ביתו ואינו נוגש לפתח חבירו, כמו כן הוא יודע היכן הוא מקומו בבית הכנסת, במזרח, וכאשר עומדים כמה אנשים בפתח בית המדרש וצריכים לצאת, הרי הוא יודע שמקומו הוא הראשון. וכאשר מחלקים עליות הרי הוא יודע שהעליה שלו הוא שישי, ואם נותנים לו עליה אחרת, הרי שגולוהו, אבל מי גילה לו מהו העליה שלו, בזה הוא סומך על פסק דינו שפסק לעצמו.

הליכותיו הם באופן אחר, וכל הנהגותיו הם באופן נעלה.

משום כן, כפי מה שהאדם הוא אדם גדול, כך בולטים כל מעשיו וכל פעולותיו, לפי שמתבוננים בהם, ומשום כן על ידי פעולותיו יכול לגרום יותר חילול ה'.

לכן החכמים ואנשי השם, צריבין לשמור במעשיהם על כל שאר בני אדם, וכל איש כפי מעלתו - שכל אחד עליו להישמר כפי דרגתו. וכל הרוצה ליפול את השם יבוא ויפול.

והנה לפעמים יש לך אחד שהוא נשמר יותר מכפי דרגתו, שכאשר אחד מדמה שהוא יודע ללמוד מעט, או שהיה לו אב חשוב, או כשהוא מדמה עצמו שיש בו מהעשירות, כשהוא רק נכנס לבית המדרש הרי הוא פונה למזרח, שהוא שומר את מעשיו כפי כבודו.

כאשר עומדים כמה אנשים אצל הדלת כדי לצאת, הרי הוא יודע שעליו לצאת ראשון, שהוא שומר את כבודו כפי מעשיו. או שהוא שומר את מעשיו כפי כבודו, שהוא יודע כיצד לשמור עצמו, והיינו שהוא נוטל כבוד כפי מה שמדמה שמגיע לחלקו, שלפי שהוא מדמה שהוא תלמיד חכם, הרי הוא מודד

בספאָר בהקפה, ואף שסופו משלם על כל מה שהקיף לו בעל החנות, אבל עצם הדבר לצאת מהחנות עם בשר ללא תשלום, אם הוא אדם חשוב אסור לו לנהוג כן.

כמו כן, מי שהוא אדם חשוב, עליו להיזהר שלא לרוץ למזרח, כי אם ירוץ למזרח יאמרו עליו שהוא בעל גאוה, ונמצא שחילל את ה'.

אמנם על האדם להתאים את מעשיו למידת חשיבותו, אבל בתחילה לא יפסוק לעצמו אם הוא אדם חשוב או לא, שכאשר הוא הפוסק, אין זה ראוי, שעל האדם לראות אם אין אחר שמחשיבו, כיצד מביטים בו האנשים האחרים, ואז יזהר במעשיו שיהיו בדרדוק ובוהירות ומתוך יראת שמים, אבל לא כדי לקבל כבוד.

אבל אם הוא מחשיב עצמו כדי לקבל כבוד, הרי הוא בעל גאוה כפול, הן במה שמעמיד עצמו כאדם חשוב, ולא עוד, אלא שהוא רודף אחר הכבוד, ומי שנוהג כן, הרי הוא בשמתא כפול שמונה.

ואמרו במסכת סנהדרין (ע"ד):
שאפילו על ערקתא
דמסאנה יחרג ואל יעבור, לא על

והנה גם הרבינו יונה מפרש שצריכים לנהוג במעשיו כפי חשיבותו, אבל יש חילוק גדול בדבר, הנה אנו פוסקים את מידת חשיבותנו, שכן מי גילה לנו שמדברים מאדם חשוב, מאן יימר לן שאכן תלמיד חכם הוא, ומאן יימר לן שיש חשיבות כמה שהיה לו אב או אבי אביו אדם חשוב, שמא גם אביו של השני היה אדם חשוב.

וגם אם תמצי לומר שלא היה לשני אדם חשוב, מי יודע אם אין אביו או זקנו מתביישים בו ובהנהגתו, הרי גם ישמעאל היה לו אב חשוב, וגם עשיו היה לו אב חשוב וזקנו החשוב, שהיו הרבה צדיקים שהיה להם בנים רשעים, אבל אוי ואבוי לאבות שכך עלתה להם, ומצאנו שאברהם אבינו נסתלק חמש שנה קודם זמנו, כדי שלא יראה את עשיו יוצא לתרבות רעה, וכו' שמפרש רש"י בפרשת תולדות, האדם מתפאר בזקנו, אבל מנין לו שזקנו מתפאר בו.

בתחילה האדם פוסק לעצמו את מידת חשיבותו ולאיוה כבוד הוא ראוי, אבל מדברי הרבינו יונה מבואר ההיפך, שכפי חשיבותו של האדם, כן עליו להיזהר במעשיו, שענוותנותו ויראת שמים שלו יהיה באופן יותר גדול, ולכן לא יקנה

מי שחוטא באלו בשביל להציל את חייו, ולכן הוא עובר גם במקום שאמרה תורה יהרג ואל יעבור, הרי זה בכלל חילול ה', ומוכיח הרבינו יונה מהפסוק שחילול ה' גרע משלוש העבירות החמורות, שגם כשבני ישראל היו עובדי עבודה זרה, אמר השי"ת שגם אם נכשלים בעבודה זרה, אבל יש להם להזהר שלא לחלל את השם.

ומהו חילול ה'?, להוריד כבוד שמים בעיני השני, וכן כשרב נחמן שב לביתו עם בשר בלא תשלום, גם זה בכלל חילול השם.

כאשר מדברים מבחורי ישיבה, בכל יום עומדים הם בפני הגסיון אם לקדש את השם או חלילה לגרום לחילול ה', וצריכים אנו לדעת חומר הדבר, שהרי הנביא אומר שעון חילול ה' הוא העון החמור ביותר יותר מעבודה זרה, שהוא העון החמור ביותר בתורה.

אכן מדברים אלו יש לנו ללמוד, שלעומת זאת קידוש ה' גדול יותר מכל המצוות, והשכר שהשי"ת נותן עבור מי שמקדש שם שמים, הרי זה השכר יותר מהשכר על המצוה הגדולה ביותר.

והיכי דמי חילול ה' וקידוש ה' אצל תלמידי ישיבה, כשנכנס

דרך חיוב, אך יש לו ליהרג על זה, כי עושה מצוה שמקדש את השם ית', וקונה עולמו בשעה אחת, אבל בשלשה דברים, כל אדם חייב ליהרג עליהם ואל יעבור, ואם יעבור ולא יהרג הוא עון פלילי, בעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, וחלול השם בפרהסיא ענשו גדול מכל אלו השלשה, כמו שנאמר (יהוקאל ב, לט) ואתם בית ישראל כה אמר ה' אלקים איש גלוליו לכו עבודו ואחר אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו עוד במתנותיכם ובגלוליכם, הנה נתבאר לך, כי יותר הקפיד במה שהיו עובדים גלוליהם מפני שמחללים את שם קדשו בפרהסיא, מן העבודה זרה עצמה.

והנה עד עכשיו מבאר הרבינו יונה מהו חילול השם שבכל התורה, והיינו מי שמחלל את ה' בפרהסיא, שהוא עושה פעולות ששם שמים מתחלל על ידי כן בעיני אחרים. ומבאר הרבינו יונה שכמו כן מי שעובר על עבודה זרה ג"ע ושפיכות דמים בפרהסיא, לא קידש שם שמים ברבים, שאילו היה נהרג ואינו עובר, היה מקדש שם שמים במה שהוא מוסר את נפשו כדי שלא להיכשל בחטא.

אם בשעה שהישיבה בחור נכנס לסמאָר הרי הוא מדבר בלשון מעודנת, שהוא שונה בדיבורו ובהנהגתו מאחרים, הרי זה מקדש את ה', כשהוא רואה שיש לאחד חבילה כבידה הרי הוא מסייע בעדו לצאת עד לדלת, זהו קידוש ה'.

הרי שכל בחור נמצא כמעט מדי יום ביומו בנסיון זה: אם יהיה מקדש ה' או מחלל ה'.

ענין קידוש ה' וחילול ה' אינו רק בעיני בני ישראל, אלא גם בעיני הגויים, כשבאים פועלים לעבוד בישיבה, כל בחור שיש לו שייכות עם אחד הפועלים, יש בזה משום קידוש ה' או חילול ה', אם בשעת עבודתו מדברים עמו שלא כראוי - 'מען דרייט איהם די קאפ אהין און אהער', הרי זה חילל את ה'.

אבל להיפך, כשהגוי רואה איך שהבחור מחשיבו לאדם מן השורה, שהבחור מחשיב את עבודתו, הרי זה קידש את ה'.

כשהגוי עומד על הסולם, והבחור מבקש לעבור, ואין הגוי יודע מה לעשות, אם לרדת או לא, הרי זה חילל את ה'. אבל כשהגוי רואה שכאשר הבחור רואה אותו עומד על הסולם, והוא עובר בגלל כן מצד אחר, הרי זה מקדש את ה', לפי

בחור ישיבה לחנות, והוא מסתובב ומדבר כאדם גם ופשוט, הרי הוא בכלל מחלל ה', לפי שהוא מראה שאין שום חשיבות בתורה שהוא לומר.

הרי הדבר הזה דומה כמו שנטל רב נחמן בשר ללא תשלום, ובוה היה מראה שאין חשיבות בתלמיד חכם, שאין לימוד התורה משפיעה עליו, שיתכן שגם הוא לא ישלם על הבשר.

כמו כן כשבחור נכנס לחנות, והוא משפיל עצמו על ידי דברי ליצנות זולים, והוא מדבר בלשון פשוטה למוכר, ואינו מתנהג בדרך ארץ לשאר העומדים בחנות, הרי זה בכלל מחלל את ה'.

כשהבחור נדחף קודם למי שנכנס לפניו בחנות, או שהוא מדבר דברי ליצנות - 'א נארישער ג'וק' עם המוכר, או שמדבר עמו שלא בדרך ארץ, תביא לי חפץ פלוני וכדומה, או שאומר לו על מאכל אחד שאין לו טעם וריח, שמדבר עמו בשפה ובלשון שמדברים אנשים גסים, שמתחילים להתוכח על המחיר, זה אומר שלושים וחמש סנט והוא אומר עשרים וחמש סנט, הרי זה בכלל חילול ה'.

ראויים לשכר של שנה שלימה, על הקידוש ה' הנפלא, שעל ידי רמז של ידיו נעצר הכל, לכבוד התורה הק', ועכשיו עד ליום הכפורים הותרה לו הרצועה, וכבר קנה לו כסא אצל כסא הכבוד עבור מעשהו החשוב.

אבל רב נחמן אמר, שאם לא יוציא את כיסו ולא יחשב מהו מחירו של הבשר, כמו כל יהודי פשוט, הרי זה חילל את השם וגרע מעבודה זרה.

הרי שמה שאצלינו הוא קידוש ה', הרי זה אצל רב נחמן חילול ה', ומה שנחשב אצל רב נחמן קידוש ה', נחשב אצלינו חילול התורה, שעומדים יחד עם כל הנשים וכל הפשוטי העם כדי לשלם, שהרי זה חילול התורה ובזיון התורה, אבל אצל רב נחמן נחשב הדבר לקידוש ה'.

עם הנסיונות הללו של קידוש ה' וחילול ה' נפגשים מדי יום ביומו.

מה שנתפרש עד עכשיו הרי זה קידוש ה' וחילול ה' בפרהסיא, אבל תנא דידן מדבר מחילול ה' אחר - וזה ששנינו, כל המחלל שם שמים בסתר - ויש להבין שמאחר שהרי זה בסתר אין זה חילול ה'.

שהגוי מרגיש שהבחור מכבד את עבודתו ומירחטו. אבל אם הבחור לא איכפת לו ממירחטו של הגוי, והוא נדחק לעבור אף שהגוי יצטרך לעלות ולרדת, הרי זה מחלל את ה'.

והנה מי שהוא עם הארץ נדמה לו שמה שאינו מחשיב את הגוי ומחשיבו כבהמה יש בזה מעלה, אבל הרי גם רב נחמן היה יכול לומר כמו כן, וכי זהו מדרך הכבוד שרב נחמן ישלם בחנות?!! הרי די לו במה שקונה בהקפה, ושהמוכר ירשום את הבשר.

אפשר שגם אינו צריך לומר בפירוש שירשום, ודי לו בסימן שהוא עושה לו בידיו מתוך חשיבות גדולה, והמוכר לוקח את הספר ורושם שם, ורב נחמן יוצא בראש מורם, שרושמים על פי רמז שלו, והיה אפשר לומר שעכשיו נתרבה ונתרומם כבוד התורה, שרב נחמן הראה למוכר כיצד יש להתייחס לכל רמז של תלמיד חכם, שהוא שותק ושותק, ואין שואלים אותו למקום מגוריו ולא הנומער של הטלפון, והכל רשום וחתום על פי רמז שלו, והרי זה קידוש ה' גדול.

אותם שמסתובבים בינינו ומדמים שכך מקדשים את ה', הרי הם מדמים שבזכות מעשה זה הם

שלא יבא חטא על ידו ולא נזהר, שלפיכך חייבו הכתוב קרבן שיכפר לו. - כי היה עליו להישמר שלא יחטא.

מבואר, שחטא חילול ה' חמור מכל החטאים, והרי זה שייך אצל כל אחד, הן מה שנתפרש במשנתנו, ובפרט על ידי החילול ה' בפרהסיא, שכבוד שמים מתחלל בעיני הבריות.

אם כן, כשבחור ישיבה, שניכר עליו שהוא בחור ישיבה, כשאין הנהגתו נחשבת יותר מהנהגתו של אנשים אחרים, הרי זה חילול את ה', ובפרט אם הוא נוהג בהנהגות גסות, שהוא צועק מצד אחד של הרחוב לצד השני, או שהוא רץ במקום שאינו מיועד להולכי רגל, או שהוא רץ מתוך הפקרות, הרי זה מחלל את ה', וזה שייך גם לעיני גויים, כשהגוי רואה איך שמכבדים אותו ומחשיבים אותו ואת מעשיו, והרי זה בכלל ורחמיו על כל מעשיו, הרי זה קידש את ה'.

מצאנו, שכאשר השי"ת הבטיח את ארץ ישראל לאברהם אבינו מחמת צדקותו, ובאותו הזמן דרו בארץ ישראל האמורים והכנענים, עובדי עבודה זרה, נאמר

ומבאר: מדבר בדברים שהם בעצמם חילול ה', כמו עבודה זרה, שאינו מודה לאל באלהותו, וכמו בן נשבע לשקר, שגונב דעת הבריות בשמו של הקב"ה, חילול השם הוא, כמו שנאמר (ויקרא י"ב, י"ג) ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלקיך.

היינו שיש חילול ה' במעשים לא שכבוד שמים נתחלל בחוצות, שאין שם שמים נתחלל בעיני אחרים אלא שעצם המעשה כביכול מחלל את ה', שהנה כשרב נחמן קונה בשר בהקפה, אם לא היו בשעת מעשה עוד אנשים, אין במעשה זה שום חילול ה', שהרי רב נחמן סופו לשלם, ואם כן כשאין מי שיחשוד בו, אין בזה משום חילול ה'.

אבל בשעה שהאדם כופר בה' או שעובד עבודה זרה, הרי הוא מחלל את כבוד שמים בפועל, והוא כענין שבועת שקר, שאף שאין מי שיודע בדבר הרי זה מחלל שם שמים.

אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם. לא שנפרעין ממנו על השוגג כמזיד, אלא שאף על השוגג, נפרעין ממנו בגלוי, וכל אחד כפי עוונו ישא, מפני שאף השגגה נחשבת לו עון, בזמן שאינו אנוס, שהיה לו להזהר

מחלל את ה', ומי שמדמה שעל ידי מה שמתייחס לגוי כבהמה כך ירבה צדקותו, שהוא מדמה שכפי מה שהוא מזלזל בגוי כך תגדל אמונתו ב'אתה בחרתנו', כשעם הארץ מדמה ענין זה, הרי זה בכלל מחלל את השם.

יש להחשיב את עבודת הגוי לא רק משום קידוש ה', אלא שיש להחשיב את עבודת הגוי, שכן גם הדוב כשדוקרים אותו כואב לו, וכאשר פוגעים בו הרי זה כואב לו, ויש להחשיב כל בעל חי, והרי יש איסור צער בעלי חיים, ולא גרע הגוי מהבעל חי, ומי שמרגיש באופן אחר, והוא גם משמיע את דעתו בפני הגוי, הרי זה חילל את השם.

בלשון הפסוק 'כי לא שלם עון האמרי עד הנה' (בראשית מו, מז).

משמע מלשון הפסוק, שאברהם אבינו היה צריך לקבל מיד את ארץ ישראל, אלא 'כי לא שלם עון האמרי עד הנה', שלא היה ראוי שיגרשו אותנו עכשיו מארץ ישראל, ועל אף שהשי"ת נשבע לאברהם אבינו שיקבל את ארץ ישראל, אבל אי אפשר לגרשם, אף שהם עובדי עבודה זרה, שהשי"ת יש לו חשבון גם עם גויים.

מזה יש לנו ללמוד, כשעובדים בישיבה והגוי עומד על הסולם או שהוא מנקה את הישיבה, אם מזלזלים בעבודתו ומחשיבים אותו כבהמה ויותר גרוע מהבהמה, הרי זה

זכה וזכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו

היות שזכינו ב"ה והגליון השבועי מופץ בכמה ערים, יש הזדמנות למי שליבו חפץ לזכות את הרבים ולקחת חבל בהוצאות ההפצה של הגליון בעירו, ויבוא על שכרו.

אפשר לפנות למערכת חידו"ת של רבינו,
למספר טעלעפאן 9 EXT 2290-854-718-1.

בברכה והערכה
מערכת החידו"ת של רבינו